ARBORETUM ŽAMPACH

POZNÁVACÍ OKRUH **13a**

DUB (QUERCUS)

Čeleď: Bukovité (Fagaceae)
Řád: Bukotvaré (Fagales)

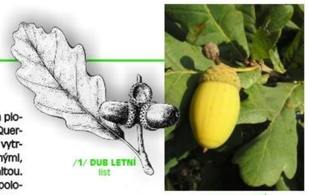

/1/ DUB LETNÍ list

/1/ DUB LETNÍ detail zrajícího plodu

Duby obvykle známe jako krásné statné stromy s laločnatými listy a plody sedícími v číškách krytých šupinatými listeny (žaludy). V rodu Quercus však existuje mnoho rozličných druhů s listy opadavými nebo vytrvalými, na okraji peřenoklanými, zubatými, pliovitými I celokrajnými, s plody různých tvarů a velikostí a s číškou šupinatou nebo ostnitou. Około 450 druhů roste v mírném až subtropickém pásmu severní polokoule, výjimečně I v horských oblastech tropů.
Květy jsou jednopohlavné , samčí v převislých jehnědách na loňských větévkách, samičí v jehnědách na letorostech.
(Jehněda = jednoduché hroznovité převislé květenství, s květy téměř přisedlými, v celku opadavé)
(letorost = větévka dřeviny vyrostlá v jednom vegetačním období)
Velmi bohatý rod Quercus je možno rozdělit do několika skupin, obsahující buď rostliny s podobnými nároky, habitem či některými dalšími znaky. Například ***duby s listy špičatě laločnatými*** (např. Q. coccinea, Q. palustris, Q. rubra), ***duby s listy zaobleně laločnatými*** (např. Q. dentata, Q. macrocarpa), ***duby s listy pouze zubatými*** (např. Q. castaneafolia) či ***duby s listy celokrajnými*** (např. Q. Phelos, Q. petraea 'Mespilifolia'); existují jak ***duby opadavé*** (většina druhů u nás pěstovaných), tak ***duby polostálezelené či stálezelené***, které jsou pro naše podmínky v některých případech příliš choulostivé (např. Q. xturneri 'Pseudoturneri').
Další informace k dubu naleznete na druhé straně této tabule.
Ve střední Evropě přirozeně rozšířený **dub letní** označován též jako **dub křemelák (Quercus roburi) /1/** patří mezi dlouhověké dřeviny dožívající se úctyhodného stáří. Jedinci tohoto druhu obvykle dosahují věku 200 - 500 let.
Chronologická charakteristika dřeva dubů poskytuje historický odkaz o uplynulých staletích. Křivky letorostů formované zej. v závislosti na vývoji teplot a srážek v jednotlivých vegetačních obdobích umožňují sestavování souvislých chronologických řad přesahujících několik tisíciletí. Také v našem arboretu je nejstarším stromem právě dub letní. Exempláře ve věku około 300 let se nachází v dolním parku, hned pod křižovatkou silnic. Další duby úctyhodného stáří vytvářejí skupinu "Pěti dubů" v místě vyústění potoka, na lokalitě s výskytem bledule jarní (Leucojum vernum).
Dub letní má listové čepele na bázi zřetelně ouškaté*, laloky jsou asymetricky postavené a hlouběji vykrojené. Dorůstá výšky około 30 m a při dostatku prostoru vytváří mohutné rozložité koruny.
U nás je rozšířen od nížin do podhůří (400 - 500 m n. m.) s nejpočetnějším zastoupením v lužních lesích a doubravách. Kromě přírodních forem dubu letního si v arboretu můžete prohlédnout též některé jeho zajímavé okrasné kultivary, jako například: **Q. robur 'Cristata' /1a/** s drobnějšími listy, **Q. robur 'Pectinatum' /1b/** s jemně střihanými listy, **Q. robur 'Atropurpurea' /1c/** do 10 m vysoký s listy celoročně temně červeně zbarvenými a **'Argenteomarginata' /1d/** menšího vzrůstu s menšími, po okraji krémově lemovanými listy nebo **Q. robur 'Fastigiata'** s přísně kuželovitým tvarem koruny.

DUB LETNÍ nejstarší strom zámeckého parku

/1/ DUB LETNÍ nejstarší strom zámeckého parku r. 2006

BLEDULE JARNÍ v dolním parku u Pěti dubů

/1/ DUB LETNÍ detail plodu

/1/ DUB LETNÍ

DUB LETNÍ skupina v dolním parku

/1/ DUB LETNÍ detail pupenu

/1/ DUB LETNÍ samčí - květenství

/1a/ DUB LETNÍ 'Cristata' Botanic Gardens, Kew Londýn

/1b/ DUB LETNÍ 'Pectinatum' Arboretum Žampach

/1/ DUB LETNÍ samčí květenství

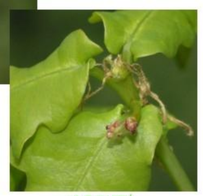

/1/ DUB LETNÍ detail báze listové čepele

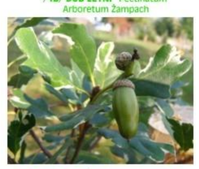

/1d/ DUB LETNÍ 'Argenteomarginata' Arboretum Žampach

/1c/ DUB LETNÍ 'Atropurpurea'

Od předchozího druhu se liší **dub zimní** označovaný též jako **dub dřňák (Quercus petraea) /2/** zejména utvářením báze listové čepele. Čepel listu tohoto dubu je k řapíku klínovitě zúžená a má nepříliš hluboce vykrojené, oboustranně téměř symetrické laloky. Duby zimní jsou stejně vzrůstné jako duby letní, jejich koruny jsou však štíhlejší a méně větvené. U nás je rozšířen především v pahorkatinách a v podhorských oblastech (až do 600 - 700 m n. m.). V našem arboretu naleznete kultivar ze skupiny dubů s celokrajnými listy (s listy k oběma koncům příšpičatělými) **Q. Petraea 'Mespilifolia' /2a/.**

/2/ DUB ZIMNÍ

/2a/ DUB ZIMNÍ 'Mespilifolia' Arboretum Žampach

/2/ DUB ZIMNÍ

/2/ DUB ZIMNÍ

/2a/ DUB ZIMNÍ 'Mespilifolia' Arboretum Žampach

Z dalších význačných dubů rozšířených přirozeně I u nás lze v arboretu zhlédnout např. **dub cer (Quercus cerris) /3/**, jehož žaludy dozrávají teprve ve 2. roce a jsou takřka zcela skryty v hrubě šupinatých číškách (jeho domovem je východní Středomoří a Jihovýchodní Evropa). Z okrasných kultivarů tohoto druhu jsou zajímavé např. **Q. cerris 'Argenteovariegata' /3a/** s listy nepravidelně krémově žíhanými a **Q. cerris 'Laciniata'** - etřihanolistá.

/3/ DUB CER

/4/ DUB UHERSKÝ

/3a/ DUB CER 'Argenteovarigata' Arboretum Žampach

/3/ DUB CER

/3/ DUB CER - plod

/4/ DUB UHERSKÝ - plod

Teplomilným druhem, který k nám zasahuje pouze severozápadním okrajem svého přirozeného rozšíření (jižní Morava) je **dub uherský (Quercus frainetto) /4/**. Jeho domovinou je jihovýchodní a částečně střední Evropa a Malá Asie. Jsou to monumentální 18 - 35 m vysoké stromy s mohutnou kulovitou až široce rozkladitou korunou. Letorosty jsou pistnaté. Listy obvejčité 10 - 25 cm dlouhé, na bázi většinou srdčitě ouškaté, peřenodílné, s 6 - 10 páry úzkých laloků oddělených úzkými a hlubokými zářezy. Listová čepel svrchu tmavozelená, ze spodu šedozelená, chlupatá. Řapík s dosti dlouho vytrvávajícími palisty. Plody ve shlucích po 2 -6, přisedlé nebo krátce stopkaté, šupiny na číškách hnědavě pýřité.
Výraz "frainetto" je nepovšimnutá tisková chyba, která se ujala. Autor Michel Tenore, profesor botaniky v Neapoli v Itálii, chtěl původně použít jihoitalské "farnetto". Toto slovo by se dalo přeložit jako "dubový háj" nebo také jako "kmen". Z našich domácích dubů patří tento druh k nejkrásnějším.

Z cizokrajných dubů jsou v arboretu pěstovány druhy přizpůsobivé našim podmínkám a zároveň dokládající velkou pestrost tohoto rodu. Z těchto například:

Dub čárkolistý syn. **dub vrbolistý (Quercus phellos) /5/** původem z východní části USA. Jeho listy mají zcela ojedinělý tvar. Jsou podlouhle úzce kopinaté, 5 - 13 cm dlouhé, celokrajné, na líci světle zelené lesklé, na rubu matně zelené, v mládí chlupaté. Vzhledem připomínají listy vrb. Plod je cca 1 cm veliký, z 1/4 uzavřený v plochého chlupaté číšce. Tyto duby dorůstají výšky až 35 m.

/5/ DUB ČÁRKOLISTÝ - po výsadbě v r. 2006 Arboretum Žampach

/5/ DUB ČÁRKOLISTÝ - pupeny

/5/ DUB ČÁRKOLISTÝ - plod

/5/ DUB ČÁRKOLISTÝ samčí květenství

Dub černý (Quercus nigra) /6/ pochází z jihovýchodní části Severní Ameriky, jeho listy jsou 4 - - 10 cm dlouhé, obvejčité, celistvé nebo jen ve vrcholové části mělce laločnaté. Žaludy tohoto druhu dozrávají teprve druhým rokem. Jsou to nádherné stromy s široce rozložitou korunou, dorůstající výšky około 20 m. Do příbuzenstva dubu černého patří I následující tři druhy - *dub červený, dub šarlatový a dub bahenní (duby s listy špičatě laločnatými).*

/6/ DUB ČERNÝ - plod

/6/ DUB ČERNÝ - po výsadbě v r. 2006 Arboretum Žampach

/7/ DUB ČERVENÝ Arboretum Žampach

/7/ DUB ČERVENÝ - květenství

Dub červený (Quercus rubra) /7/ je původem z východní části Severní Ameriky (jižní Kanada, východní část USA). Tato rychle rostoucí dřevina s rozkladitou často nepravidelnou korunou dorůstá do výšky 18 - - 35 m. Borka je šedavá, dlouho hladká, teprve v pokročilém věku vrásčitě potrhaná až mělce brázditá. Pupeny jsou typicky červenohnědé. Listy eliptické až obvejčité 10 - 22 cm dlouhé, peřenolaločnaté až peřenoklané, se 3 - 5 páry zubatě osinkatých laloků. Svrchní strana listové čepele matně zelená. Na podzim se krásně vybarvují v odstínech oranžové, šarlatové až hnědavě červené. Plody uspořádané po 1 -2 na krátkých stopkách jsou až 3 cm velké, polokulovité, sedící z 1/4 v mělké široké číšce. Dozrávají až druhým rokem. Patří mezi nenáročné dřeviny snášející znečištěné ovzduší. V podmínkách střední Evropy je schopný se samovolně rozmnožovat a šířit.

Dub červený se v evropských parcích vysazuje od roku 1760. Rok 1895 je uváděn jako rok první introdukce k nám do Průhonic. Je to dřevina rychle rostoucí a odolná vůči chorobám a škůdcům. Proto se pěstuje i v lesích. Dřevo je méně hodnotné než dřevo našich dubů.

/7/ DUB ČERVENÝ rašící květenství

/7/ DUB ČERVENÝ - plod

To setrvá: strom na pahorku, zelený, s drsnými, chvějícími se listy, nad setkáními, nad slovy řečenými v jeho stínu, nad loučeními a sliby. Vždy slavnostně vztyčený, až příliš nás nedbající, či snad příliš vědoucí, než aby byl rušen tím, co jsme činili.

To setrvá, když láska pohasla, jak jarní ohníček.

Od obzoru vítr svým dechem přináší trpkou vůni vzpomínek a my se tam zas obracíme. Však nemůžem se vrátit.

To setrvá: strom na pahorku .....
Margherita Quisdacciová STROM

Dub šarlatový (Quercus coccinea) /8/ původně rozšířený v podhorských a horských lesích východní části Severní Ameriky (východ USA, ojediněle jihovýchod Kanady). Rychle rostoucí dřevina s krátkým kmenem a řídkou korunou, dosahující výšky 20 - 30 m. Borka šedohnědá, dlouho hladká, u starých jedinců podélně nepravidelně jen velmi mělce rozpukaná, jakoby pouze na povrchu roztrhaná. Listy jsou 8 - 15 cm dlouhé, eliptické, peřenosečné se 7 - 9 laloky zakončenými hrubými zuby s osinou ("opačně vykrajované" než běžný dub letní). Vrchní strana čepele je lesklá, na spodní straně v paždí žilek chomáčky chlupů. Listy se na podzim nádherně šarlatově červeně vybarvují v různých odstínech barvy a každá je krásná. Plody dozrávají až druhým rokem.

/8/ DUB ŠARLATOVÝ - plod

/8/ DUB ŠARLATOVÝ

/8/ DUB ŠARLATOVÝ - detail pupenu

Dub bahenní (Quercus palustris) /9/ původem ze střední a východní části USA. Stromy 12 - 25 m vysoké, s korunou v mládí úzce a v dospělosti široce kuželovitou. Ze všech výše uvedených druhů dubů z příbuzenstva dubu černého má dub bahenní listy nejvíce členité - jsou hluboce laločnaté, s laloky úzkými, na koncích zašpičatělými a osinatě nepravidelně zubatými. Na podzim získávají živě červené zbarvení. Plody jsou velké, široce polokulovité, posazené v mělkých širokých číškách.

/9/ DUB BAHENNÍ pupeny

/9/ DUB BAHENNÍ

/9/ DUB BAHENNÍ Arboretum Žampach

/9/ DUB BAHENNÍ - plod

/10/ DUB MUEHLENBERGŮV Arboretum Žampach

Dub Muehlenbergův syn. **dub žlutý (Quercus Muehlenbergii) /10/** pochází ze středozápadní až východní části USA. Tento zajímavý druh je celkem nenáročný a přizpůsobivý, v závislosti na stanovištních podmínkách dosahující výšky 3 - 30 m. Borka je šedá, tenká, odlupující se v plochých šupinách (podobně jako tomu je u platanů). Listy má podlouhle kopinaté 10 - 18 cm dlouhé, s 8 - 13 páry měkkých zašpičatělých laloků ukončených hrotem, na podzim se vybarvující v odstínech od sytě červenooranžové, přes purpurovou až po červenohnědou. Žaludy bývají około 2 cm dlouhé, z jedné poloviny uzavřené v číšce se ztlustlými chlupatými šupinami tvořícími třásnitý lem na okraji číšky, semeno je jedlé sladké. Tento druh je velice atraktivní tvarem koruny, olistěním a borkou.

/10/ DUB MUEHLENBERGŮV - pupen

/10/ DUB MUEHLENBERGŮV - plod

/11/ DUB DVOUBAREVNÝ - tříletý semenáček po výsadbě v arboretu v r. 2006

/11/ DUB DVOUBAREVNÝ - detail

Dub dvoubarevný (Quercus bicolor) /11/ původem v bažinatých a lužních lesích severovýchodní části Severní Ameriky (Kanada, jižní Quebec, severovýchodní část USA) se řadí do příbuzenstva dubu bílého, s nímž má mnoho podobných znaků. Jsou to 20 - 30 m vysoké stromy s širokou, často nepravidelnou korunou. Borka tohoto dubu je zajímavá svou rozrůzněnou odlupčivostí v závislosti na stáří výhonu - na nejmladších výhonech je hladká, na mladých kmenech a větvích se odlupuje v tenkých podélných plátcích (jako např. u javoru klenu) a na starých kmenech a silných větvích je tlustá a hluboce rozbrázděná. Listy jsou 10 -18 cm dlouhé, obvejčité, s klínovou bází a 6 - 8 páry hrubých ale mělce zaříznutých zubů až laloků. Svrchní strana čepele je tmavě zelená, lesklá, spodní pak šedobíle pistnatá. Druhové jméno tohoto dubu je odvozeno právě od výrazné barevné odlišnosti svrchní a spodní strany listové čepele. Podzimní zbarvení listů je obvykle žlutohnědé, v příznivých letech I zlatavé, oranžovočervené až purpurové.

/11/ DUB DVOUBAREVNÝ - plod

/12/ DUB VELKOPLODÝ plod - detail

/12/ DUB VELKOPLODÝ Arboretum Žampach

/12/ DUB VELKOPLODÝ plod

Dub velkoplodý (Quercus macrocarpa) /12/ pocházející z centrální části Severní Ameriky (jihovýchodní Kanada, střední a sv. USA) je v mnoha směrech zajímavým druhem. Dorůstá výšky 20 - 40 m a vytváří širokou kulovitou korunu. Borka je podélně rozbrázděná, letorosty v mládí pistnaté, později velmi často s korkovými lištami (podobně jako např. u javoru babyky). Listy obvejčité až úzce obvejčité, 10 - 35 cm dlouhé, nepravidelně lyrovitě zpeřené s 5 - 7 páry laloků. Svrchní strana listové čepele tmavozelená lesklá, spodní šedozeleně až bělavě pistnatá. Na podzim se zbarvují hnědě. Plody 2 - - 4 cm dlouhé, ellipsoidní až kulovité, posazené v číškách pokrytých hrubými šupinami přičemž v několika posledních řadách při okraji číšky jsou šupiny přeměněné v dlouhé, chapadlovité nitky dodávající plodům střapatý vzhled.

/12/ DUB VELKOPLODÝ Arboretum Žampach

/16/ DUB TURNERŮV 'Pseudoturneri' - Arboretum Žampach

Pokračování DUB (QUERCUS) na druhé straně tabule 13b.

Rejstřík stanovišť poznávacího okruhu dle českých jmen

botanický rod	vědecké jméno rodu	čís. stanoviště
AMBROŇ	LIQUIDAMBAR	14
ARÁLIE	ARALIA	10
BĚLAS	CHIONANTHUS	14
BLAHOČET	ARAUCARIA	9
BOROVICE	PINUS	6
BOROVICE	PINUS	12
BŘESTOVEC	CELTIS	11
BŘÍZA	BETULA	7
BŘÍZA	BETULA	13
BUK	FAGUS	14
CEDR	CEDRUS	8
CESMÍNA	ILEX	9
CYPŘIŠOVITÉ	CUPRESSACEAE	2
ČESNEKOVNÍK	CEDRELA	13
DAVIDIE	DAVIDIA	7
DEKAISNEA	DECAISNEA	4
DOUGLASKA	PSEUDOTSUGA	12
DŘEZOVEC	GLEDITSIA	11
DUB	QUERCUS	13
DUŽISTOPKA	HOVENIA	13
GUMOJILM	EUCOMMIA	14
HABR	CARPINUS	4
HABROVEC	OSTRYA	4
HALÉZIE	HALESIA	7
HLAVOTIS	CEPHALOTAXUS	8
HLOH	CRATAEGUS	15
HLOŠINA	ELAEAGNUS	9
HROZNOVEC	EXOCHORDA	10
IDESIE	IDESIA	14
JASAN	FRAXINUS	7
JASMÍN	JASMINUM	9
JAVOR	ACER	5
JAVORY OKRASNÉ	ACER	2
JEDLE	ABIES	12
JEDLE	ABIES	6
JEDLOVEC	TSUGA	9
JERLÍN	SOPHORA	11
JEŘÁB	SORBUS	11
JILM	ULMUS	6
JINAN	GINKGO	5
JÍROVEC	AESCULUS	4
KALOPANAX	KALOPANAX	10
KAŠTANOVNÍK	CASTANEA	4
KATALPA	CATALPA	11
KDOULOŇ	PSEUDOCYDONIA	11
KLOKOČ	STAPHYLEA	15
KOMULE	BUDDLEYA	14
KORKOVNÍK	PHELLODENDRON	4
KRÁSNOPLODKA	CALLICARPA	9
KRYPTOMERIE	CRYPTOMERIA	9
KŘEHOVĚTVEC	CLADRATIS	1
KŘÍDLATEC	PTELEA	1
KYSLOUN	OXYDENDRON	14
LILIOVNÍK	LIRIODENDRON	5
LÍPA	TILIA	4
LÍSKA	CORYLUS	11
LÝKOVEC	DAPHNE	9
MAACKIE	MACKIE	14
MAHÓNIE	MAHONIA	9
MAKLURA	MACLURA	11
METASEKVOJE	METASEQUOIA	8
MIŠPULE	MESPILUS	11
MODŘÍN	LARIX	8
MORUŠE	MORUS	11
NAHOVĚTVEC	GYMNOCLADUS	8
OLŠE	ALNUS	14
OŘECHOVEC	CARYA	11
OŘEŠÁK	JUGLANS	11
OSTROLISTEC	CUNNINGHAMIA	9
PABUK	NOTHOFAGUS	10
PAJASAN	AILANTHUS	11
PAJEHLIČNÍK	SCIADOPITYS	9
PAMODŘÍN	PSEUDOLARIX	8
PAPÍROVNÍK	BROUSSONETIA	14
PAROCIE	PARROTIA	14
PAVLOVNIE	PAULOWNIA	5
PLANERA	PLANERA	13
PLATAN	PLATANUS	15
PTEROKARYE	PTEROCARYA	10
PUSTORYL	PHILADELPHUS	14
RUJ	COTINUS	4
SAKURA, MANDLOŇ	PRUNUS	15
SASAFR	SASSAFRAS	14
SAZANÍK	CALYCANTHUS	10
SEKVOJOVEC	SEQUIADENDRON	1
SMRK	PICEA	10
STEWARTIE	STEWARTIA	13
STURAČ	STYRAX	14
SVÍDA	CORNUS	14
SVITEL	KOELREUTERIA	1
ŠÁCHOLAN	MAGNOLIA	14
ŠÁCHOLAN	MAGNOLIA	15
ŠKUMPA	RHUS	9
ŠTĚDŘENEC	LABURNUM	5
TAMARYŠEK	TAMARIX	15
TIS	TAXUS	9
TISOVEC	TAXODIUM	8
TOPOL	POPULUS	4
TOREJA	TORREYA	9
TRNOVNÍK	ROBINIA	1
TUPELA	NYSSA	14
VILÍN	HAMAMELIS	9
VRBA	SALIX	14
ZELKOVA	ZELKOVA	1
ZMARLIKA	CERSIS	1
ZMARLIČNÍK	CERCIDIPHYLLUM	1

www.uspza.cz

SROP

Tento projekt byl realizován za finanční spoluúčasti Evropské unie.

Seznam použité literatury k náhledu na úvodním panelu, lektor a odborná spolupráce Ing. Pavel Klevcov, Ing. Miroslav Kunt Ph.D a kolektiv.

chráněná parková výsadba
ZÁKAZ POŠKOZOVÁNÍ